

Елаборат за командно-штабну ратну вежбу команде оперативног нивоа

УДК: 355.551 : 355.433
327.51 НАТО : 005.51

*Зоран Ковачевић, пуковник**

С обзиром на приближавање Србије и Војске евроатлантским интеграцијама, као и на чињеницу да ће се велики део вежби изводити у заједничким операцијама са војскама других држава, потребно је планирање, припремање и извођење вежби прилагодити тим стандардима. Тренутно, функција оспособљавања људства и команди у Војсци, није на нивоу који се очекује. Разлог су тренутне организацијско-формацијске промене, као и чињеница да се не може радити на стари начин, а да нови није у потпуности прихваћен. Још увек се комбинују наши организациони облици обуке са начином извођења вежби у војскама земаља у окружењу.

У раду је обрађен садржај припреме, организовања и извођења вежби у ВС, са тежиштем на моделу обуке професионалних припадника и команди. Посебно су наглашени излазни документи вежби, посебно фазе планирања, са тежиштем на EXPLAN-у, који је „пандан“ нашем елаборату (К)ШРВ. Анализом основних компоненти у оспособљавању, као и предлогом новог начина категоризације обуке понуђене су основне поставке концепта оспособљавања и обуке старешина и команди у функцији професионализма.

Кључне речи: обука, фазе обуке, листе тежишних задатака мисије МЕТЛ, план вежбе (EXPLAN), елаборат (К)ШРВ.

Увод

Предмет овог рада је анализа проблема тренутног стања система обучавања официра, подофицира, ЦЛ и команди, као и могући модел њиховог практичног обучавања кроз организационе облике обуке са тежиштем на командно-штабној ратној вежби ((К)ШРВ). Намера је да ово буде начин обучавања до потпуне професионализације Војске. Предмет непосредне анализе је и могућа организација практичних облика обучавања професионалних припадника у професионалној ВС, кроз извођење (К)ШРВ.

* Аутор је запослен у Војсци Србије.

Вежбе јединица Војске Србије саставни су део и облик борбене обуке којим се војници и подофицири, официри, јединице и команде (у целини или по деловима) практично – на земљишту, мору, рекама и у ваздушном простору – обучавају за извршење борбених задатака.¹

У претходном периоду све вежбе су планиране и извођене на основу „Упутства о вежбама јединица оружаних снага“ из 1989. године и „Упутства о вежбама јединица Војске Југославије“ (измене и допуне) из 1996. године. Обука официра, подофицира, ЦЛ и команди планирана је и извођена на основу „Упутства о обуци официра, подофицира, цивилних лица, команди и установа и о курсевима у Војсци Југославије“.

У систему обуке професионалних припадника, команди и јединица у ВС организациони облици практичне (примењене) обуке официра, подофицира, ЦЛ и команди били су посебна целина, у односу на вежбе на којима су се обучавали сви субјекти обуке.

У овом моменту степен едукованости припадника наше војске је на почетку. Сасвим је мало преведених садржаја о вежбама оружаних снага страних земаља и није пожељно давати слободне интерпретације.²

Системски приступ обуци

Полазне основе за дефинисање циља, задатака и метода обуке полазе од две елементарне и међусобно условљене потребе: задатка команде или јединице, и потребних знања и вештина које појединци, јединица или команда морају поседовати.

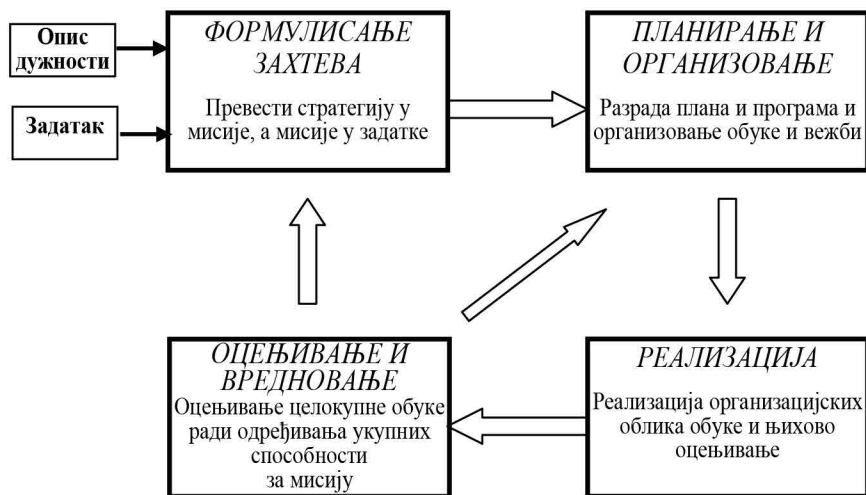
Садржај обуке одређује се анализом ове две потребе. Сагледавање њиховог односа стални је процес који представља основу системског приступа обуци.

Овако дефинисани системски приступ обуци чини јединствену основу процеса дефинисања циљева и задатака обуке, њеног планирања, извођења и вредновања. Модел који одражава наведени системски приступ обуци састоји се од четири фазе: формулисања захтева, планирања, реализације и оцењивања и вредновања (шема 1).

¹ Упутство о вежбама јединице Војске Југославије, ГШ Војске Југославије, Сектор за оперативно-штабне послове, IV управа, Београд, 1996. године.

² Директива за вежбе двојне стратегијске команде (Bi – SC), 75-3, (привремена), од 15. фебруара 2006. године, која замењује „Упутство за планирање вежби двојне стратегијске команде“. Коначна верзија овог упутства урађена је почетком 2007. године и није преведена.

СИСТЕМСКИ ПРИСТУП ОБУЦИ

Фазе системског приступа обуци

У фази формулисања захтева командант – командир јединице треба да одговори на питање – „Шта јединица којом командујем треба да буде у стању да уради?“ Сврха ове фазе је да дефинише захтеве мисије, односно задатке потчињенима и одговорности носилаца за извршење. Дефинисани задаци и одговорни за њихово извршење приказују се у *листи тежишних задатака мисије* (у даљем тексту МЕТЛ – од енглеског *Mission Essential Task List*), која обухвата оне задатке који су команданту тежишни за извршење постављене мисије. Ова листа је резултат анализе добијеног задатка, а одређује је командант полазећи од МЕТЛ-а и друге планске документације којом се дефинишу захтеви обуке.

У дефинисању захтева за обуку полази се од два полазна елемента: листе тежишних задатака мисије (МЕТЛ) и процене о обучености јединице и појединаца.

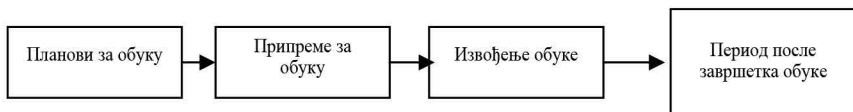
Команданти идентификују задатке који проистичу из МЕТЛ-а. У процесу процене обучености упоређују тренутну обученост према постојећим критеријумима обучености јединице за извршавање одређених задатака. У добијању објективних података о обучености команданти ће користити све расположиве оцене о обучености јединице, помоћу којих ће доћи до закључка у којој мери је јединица оспособљена да извршава задатке које дефинише МЕТЛ. У том

процесу учествоваће и потчињени команданти са оценама обучености својих јединица, као и штабни подофицири са показатељима о индивидуалној оспособљености војника за додељене мисије, односно задатке.

Фаза планирања и организовања почиње по дефинисању и одобравању МЕТЛ-а. Она треба да пружи команданту одговоре на питања: „Која обука је потребна?“, „Ко мора да се обучава?“ и „Који су моји приоритети?“. Одговарајући на ова питања, командант даје смернице свом штабу који отпочиње фазу планирања.

У *фази реализације обуке* командант се фокусира на реализацију обуке и оцењивање и вредновање активности обучавања, тј. самог извођења обуке. Те активности се дефинишу и конкретизују на основу планова обуке (претходно дефинисаних у фази планирања). Оне подразумевају разне организационе облике обучавања, који могу бити у распону од предавања до комплексних вежби. Сви организациони облици обуке, без обзира на то да ли се ради о индивидуалној, колективној обуци за конкретну мисију или обуци команде, састоје се од: планирања, припреме за обуку, извођења обуке и периода после завршетка обуке. Овај процес, који садржи четири фазе у реализацији обуке, назива се **циклус реализације обуке**.

Шема 2

Циклус реализације обуке

Обука се реализује комбинацијом демонстрације, разговора, дискусија и увежбавања, уз поштовање принципа очигледности и поступности у овладавању вештинама. Успешна обука треба да буде: реалистична, безбедна, прецизна, добро структурирана, ефикасна и рационална.

Реалистичност подразумева да обука буде реализована у условима приближним онима у којима ће се јединица и људство ангажовати.

Безбедност обуке постиже се доследном применом техничких и тактичких поступака који су предвиђени усвојеним стандардима за обуку. Захтеви за применом мера безбедности део су анализе ризика и саставни део свих фаза обуке.

Прецизност у обуци подразумева да обука буде усклађена са доктринарним упутствима.

Добро структурирана обука је она која представља комбинацију усвајања нових и понављања претходних знања и вештина. Такође,

она је комбинација знања и вештина које поседују вође тимова и командира одељења са војницима – борцима. Знања и вештине које они стичу морају у потпуности да одговарају циљевима колективне обуке, односно задацима из МЕТЛ-а.

Ефикасност обуке обезбеђује професионалност, тимски рад, поверење и унутрашњу чврстину. По својој суштини обука је такмичарска. Међутим, иако се појединци, тимови и јединице понекад у обуци такмиче између себе, такмичарски дух треба да буде, пре свега, усмерен на постизање задатих стандарда.

Рационалност у обуци огледа се у оптималном коришћењу људских и материјалних ресурса.

Период после завршетка обуке је завршни део процеса обуке, који садржи два главна момента: материјално-технички и анализу процеса обуке.

Материјално-технички обухвата: проверу техничког стања опреме која је коришћена на обуци, њено довођење у оперативно стање, предузимање мера за нови режим њене експлоатације, повратак МТС у базе и довођење полигона обуке у захтевано стање.

Анализе и оцењивање у периоду после завршетка обуке односе се на анализе успешности у постизању задатих стандарда у индивидуалној и колективној обуци и успешности процеса планирања, припреме и извођења обуке. Тежиште анализе јесте на откривању пропуста и недостатака у обуци и планирању мера за њихово отклањање.

У фази оцењивања и вредновања обуке командант оцењује способност за конкретну мисију и задатке са аспекта обучености. Ова фаза је уједно и почетак новог циклуса обуке, јер њени резултати директно утичу на будуће планове обуке.

Листа тежишних задатака мисије један је од основних елемената концепта система обуке.

Карактеристике МЕТЛ-а

Основни задатак мисије представља заједнички задатак за који је организациона целина дужна да обезбеди захтевану способност за његово ефикасно извршавање. У одређивању основног задатка мисије полази се од претпоставке да ни једна јединица није у могућности да обезбеди потребну ефикасност у извршавању свих задатака за које се обучава. Командант је дужан да идентификује оне задатке који су битни за извршавање мисије који су постављени пред јединицу и који обезбеђују основу за дефинисање програма обуке јединице.

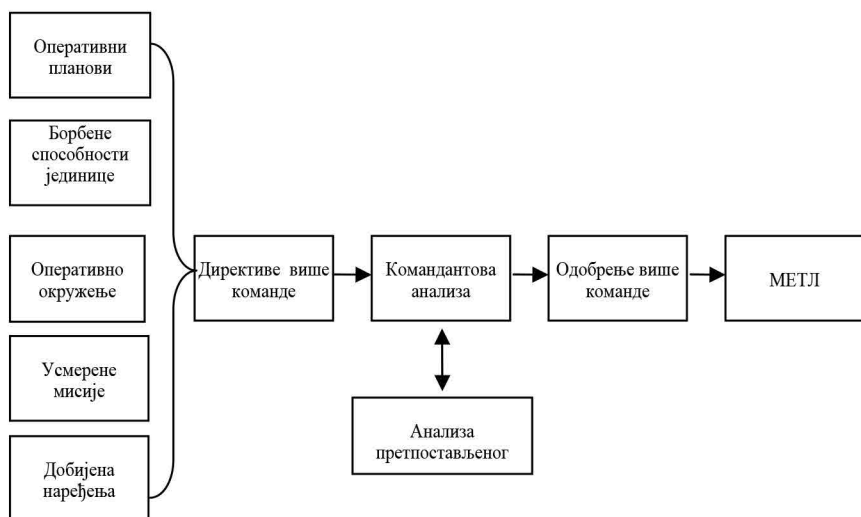
Све јединице и састави ранга чете и више дужни су да развију листу тежишних задатака мисије коју су одобриле старешине које ће командовати јединицом током њеног ангажовања.

Листа тежисних задатака смањује број задатка за коју се јединица обучава и фокусира се на обуку која обезбеђује успешно извршавање мисије, односно задатака који су додељени јединици. Представља средство које треба да обезбеди да јединица успешно дефинише тежиште у обуци, које је у складу са њеном наменом, односно планом употребе.

Применом МЕТЛ-а постиже се:

- обезбеђење тежишта обуке на битне задатке јединице;
- обезбеђење форума за професионалну расправу и развој лидерских способности између претпостављеног, потчињених и млађих официра о односу између мисије јединица и обуке;
- омогућавање потчињеним командирима и кључним подофицирима да дефинишу заједничке, командирске и индивидуалне задатке у остварењу циљева обуке;
- придобијање и мотивација командира јединица за стваралачки приступ при реализацији планова обуке.

Слика 1 приказује процес који користе команданти да би идентификовали и одредили листу основних задатака мисије.

Слика 1 – Модел дефинисања МЕТЛ-а

Улазни параметри за одређивање МЕТЛ-а су:

- планови борбене употребе јединице и планови за поступање у ванредним приликама. Задаци дефинисани наведеним плановима и

информације које садрже ови планови су од суштинског значаја за дефинисање МЕТЛ-а;

– *борбена готовост јединица и састава.* За извршавање задатака формирају се привремени састави који треба да обезбеде њихову ефикасну употребу ради извршења мисије или задатка. Борбена готовост јединице треба да обезбеди способност јединице да успешно испуни своју мисију у било којим условима и у било ком времену;

– *оперативно окружење,* које има шест димензија: претњу, политичко окружење, јединствену акцију, копнене операције, информацију и технологију. Свака димензија утиче на начин на који јединице изводе војне операције. Команданти комбинују снаге, ангажују разноврсне способности и подржавају различите мисије да би остварили свој циљ у комплексном окружењу у којем се налазе;

– *додатни задаци или мисија за јединицу.* Јединица често добија мисије друкчије од оних за које је намењена. Оне могу бити различите, од борбених до учешћа у обезбеђењу хуманитарне помоћи;

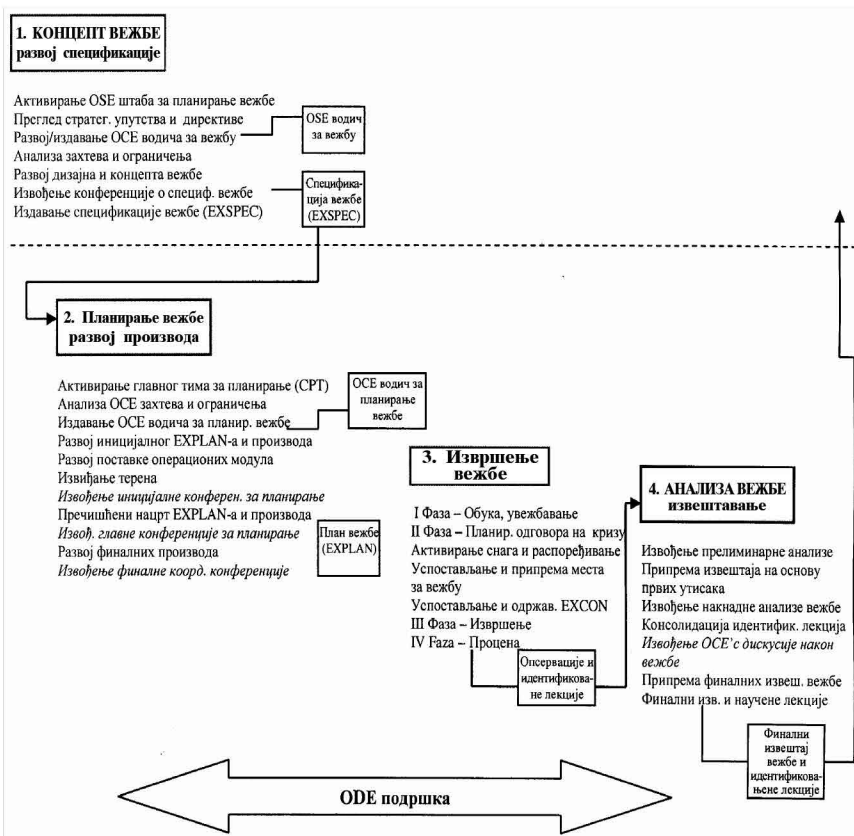
– *директиве, смернице и наређења.* Команде и јединице редовно ће добијати наређења која представљају извор за дефинисање задатака за обуку. Најчешће то су: директиве за обуку; листа тежишних задатака здружених снага; листа тежишних задатака видова; планови за формирање здружених снага; планови за обуку за поједине мисије.

У јединицама сличне организације МЕТЛ се могу знатно разликовати због различитих мисија које јединице могу имати или различитог окружења у којем извршавају своје задатке.

Израда МЕТЛ-а почиње на основу анализе команданта о плановима употребе јединице и других улазних параметара. Командант јединице идентификује задатке који су тежишни за извршење борбеног задатка. Виша команда обезбеђује смернице које имају за циљ да помогну потчињеним командантима да правилно изаберу тежишне задатке. Команданти јединица координирају резултате својих анализа са непосредно потчињеним командантима и осталим потчињеним старешинама. Претпостављени командант одобрава МЕТЛ. Овај процес представља средство за координацију, повезивање и интегрисање МЕТЛ-а у систем обуке јединице који треба да је оспособи за извршавање тежишних задатака.

Планирање вежби у Војсци Србије применом МЕТЛ-а

Процес вежбе састоји се од четири одвојена дела (или нивоа): концепта вежбе и развоја спецификације; планирања вежбе и развоја производа (продукта); извршења вежбе и анализе вежбе и извештавања.

Преглед процеса (тока) вежбе

Сврха концепта вежбе и развоја спецификације јесте да се одреде целокупне потребе за вежбу, успостави циљ, задаци и завршно стање, као и да се развије успешан концепт вежбе. То укључује анализу захтева, обезбеђивање иницијалног вођства, развој опција и одлука OSE's, на основу опција вежбе, које треба да развије OSE. То у OSE резултира издавањем документа за спецификацију вежбе. У OSE су одговорни за концепт вежбе и развој спецификације за било коју вежбу. Ипак, у OSE/ODE и РТА доприносе развоју концепта и спецификација.

Главни производи који се развијају током ЕП концепта и развоја спецификације су: OSE водич за вежбу, спецификација вежбе (EXSPEC) и ужи тим за планирање (CPT) основне референце (TOR).

Концепт и развој спецификација организовани су кроз осам кључних активности:

- активирање OSE штаба за планирање вежбе;
- преглед стратегијског упутства и директиве;

- развој и издавање OSE водича за вежбу;
- развој и координација OSE/PTA циљева обуке;
- анализа дизајна вежбе, што се тиче захтева и ограничења;
- развој дизајна и концепта вежбе;
- развој спецификације вежбе;
- развој основних референци (TOR) за ужи тим за планирање (CPT).

Планирање вежбе и развоја производа почиње када је део вежбе који се тиче концепта и развоја спецификације комплетан и када је OSE издао EXSPEC. OSE преузима одговорност за планирање вежбе и развој производа. Сврха овог дела је да се одреде специфични захтеви за планирање и да се израде нацрти, изврши координација и објави план вежбе (EXPLAN), као и све потребне информације које се односе на планирану ситуацију и сценарио.

За почетак планирања и развоја производа неопходно је да постоје излазни производи из дела концепта и развоја спецификације. То су: OSE водич за вежбу; одобрени EXSPEC, укључујући одобрене ТОс, Модул 1 – Геостратегијска ситуација и главни нацрт распореда за планирање вежбе; одобрени CPT TOR; записници са конференције о спецификацији вежбе, укључујући, уколико одговарају, обавезе учесника вежбе нација и земље домаћина.

Део вежбе „*Планирање и развој производа*“ мора обезбедити све производе који омогућавају да вежба буде изведена успешно. Кључни производи су: план вежбе (EXPLAN), који покрива све фазе вежбе, укључујући основне анексе који покривају минимум: С2 аранжмана; планирања ситуације/сценарија; оперативног инфо менаџмента; обуке (увежбавање) пре вежбе; сертификације, евалуације, анализе; експериментисање; контроле вежбе; моделовања и симулације; комуникација (веза) и CIS; стварне подршке/CSS; буџета, финансијске контроле и уговора; заштите снага.

У фази планирања вежбе, израђују се модули планирања ситуације/сценарија. Ови модули укључују документа и податке који покривају: модул 1 – геостратегијска ситуација; модул 2 – сцене (или окружења) за операције; модул 3 – стратегијска иницијација; модул 4 – планирање информација за одговор на кризу; модул 5 – активирање снага и информације о распоређивању снага; модул 6 – информације о извршењу.

OSE OPR за вежбу води део вежбе „*Планирање вежбе и развој производа*“. OSE OPR који је водио ужи тим за планирање (CPT) јесте главно подржавано тело. Главна подржавајућа тела су: OSE група за планирање вежбе; ODE тим за пројектовање вежбе и експерти који се баве наведеном материјом.

Део вежбе „*Планирање вежбе и развој производа*“ организован је у дванаест кључних активности. То су:

- активирање ужег тима за планирање (CPT);
- анализа OSE захтева и ограничења;

- издавање ОСЕ водича за планирање вежбе;
- развој иницијалног нацрта за план вежбе (EXPLAN);
- развој модула 2 – сцене операција;
- извиђање терена;
- извођење иницијалне конференције за планирање (IPC);
- развој пречишћеног нацрта плана вежбе (EXPLAN) и производа;
- извођење главне конференције за планирање (MPC);
- финализација плана вежбе (EXPLAN) и производа;
- извођење финалне координационе конференције (FCC).

У фази „извршење вежбе“ EXPLAN ће имати описано целокупно извођење вежбе, укључујући и претходну обуку – увежбавање, планирање одговора на кризу, и извођење операције, као и организацију за контролу вежбе (EXCON) и подршку. „Извршење вежбе“ ће, по правилу, претходити комплетирању дела „планирање вежбе и развој производа“ да би се дозволила интеграција излазних захтева из фазе II – планирање одговора на кризу у следећем развоју производа који се захтевају за фазу III. ОСЕ задржава целокупну одговорност за извођење вежбе, али ће одредити задуженог за контролу обуке и догађаје у вежби, а то ће бити директор вежбе (EXDIR). За главне вежбе ОСЕ може одредити официра који ће управљати вежбом (ODE), а који ће се понашати као EXDIR у име ОСЕ. За АСТ-подржаване вежбе ОДЕ ће по правилу бити директор JWC или JFTC. EXDIR је подржаван од EXCON-а да би се постигао циљ и задаци вежбе.

Да би вежба почела како је планирана, мора бити постигнуто следеће:

- одобрени EXPLAN мора бити издат и предат пре фазе II и на време да би се обезбедили неопходни ресурси и да би се извела обука, распоређивање и извођење оперативних тестова/проба EXCON-а;
- модули сценарија, као што је тражено, да би подржали:
- фазу I – обука (увежбавање) може захтевати геостратегијску ситуацију; сцену за оперативне податке; стратегијску иницијацију и планирање информација за одговор на кризу;
- фазу II – планирање кризног одговора ће захтевати геостратегијску ситуацију; сцену за оперативне податке; стратегијску иницијацију; планирање информација за одговор на кризу; као и иницијално активирање снага и информације о распоређивању;
- фазу III – извршење ће захтевати финално активирање снага и информације о распоређивању и извршењу;
- организација EXCON устројена је према захтевима фазе II и III са неопходном подршком на лицу места;
- структура подршке вежбе мора бити потпуна са ресурсима, укључујући CIS, стварну подршку и заштиту снага на лицу места;
- MOU и TA морају бити одобрени;

– они који посматрају обуку РГА и СТА морају бити на месту и потпуно припремљени са могућношћу комуникације на месту;

– експериментисање (експерименти су одговарајуће припремљени са тимовима за процену и стандарде на лицу места).

EXDIR је одговоран за развој и управљање организацијских структура које се захтевају за контролу вежбе, подршку вежбе и обуку, као и за координисање активности које се односе на експерименте, сертификацију, евалуацију и оперативну анализу. Подржан овим организацијама EXDIR има три потпуно одређена задатака: извођење фазе I – индивидуална и колективна обука, извођење фазе II – планирање одговора на кризу и извођење фазе III – извршење.

Поред тога, потребно је решити: активацију снага и распоређивање; успостављање и припрему места за вежбу; успостављање и одржавање контроле вежбе, и надгледање и преглед извођења операција.

Сврха „Анализе вежбе и извештавања“ јесте да се одреди да ли је вежба успела у постизању OSE циљева и задатака, OSE's Tos, као и препознавању и прихватању (валидацији) идентификованих лекција. OSE је одговоран за извођење анализе вежбе и предавање финалног извештаја вежбе. Ова анализа и извештавање је независно од сертификације, евалуације или процене извештаја које припремају друге организације, које могу и информисати. Анализа и извештавање требало би да се фокусирају на развој закључака и препорука које се односе на достигнућа вежбе и циљеве обуке и да се обрати пажња на утицај плана вежбе и извршење вежбе.

Главни производи дела вежбе „Анализа вежбе и извештавање“ су: извештаји о првим утисцима (FIRs) поднети од стране команданата потчињених команди и осталих учесника; идентификоване и научене лекције; финални OSE извештај са вежбе (FER) према OSE; сертификациони и евалуациони извештаји одређених организација; оперативне анализе и извештаји о процени одређених организација и извештаји о процени обуке одређених организација.

OSE је одговоран за успостављање организацијских одговорности и процедура за прикупљање опсервација, препознавање идентификованих лекција и припрему финалног извештаја вежбе. Он ће координирати са другим жељеним организацијама и активностима ради правремене координације и подношења њихових извештаја. EXPLAN ће обезбедити инструкције за координацију за размену информација и подношење извештаја OSE током анализе вежбе и извештавања.

Кључне активности „анализа вежбе и извештавање“ организовано је у девет кључних активности:

- прикупљање опсервација и података;
- „пречишћавање“ материјала;
- извођење прелиминарних анализа;
- припрема извештаја о првим утисцима;

- извођење анализе вежбе;
- консолидација идентификованих лекција;
- извођење накнадне ОСЕ дискусије после вежбе;
- припрема и издавање ОСЕ финалног извештаја са вежбе (FER);
- објављивање специфичних аналитичких извештаја.

Израда и садржај елабората за К(ШРВ) команде оперативног нивоа

У овом моменту едукованост организацијских јединица ГШ, ЗОК-е, комади оперативног и тактичког нивоа је таква да се не може применити потпуна процедура извођења вежби. Наиме, постојећа упутства и правила о овој проблематици још увек су на снази. Мали део команди и официра наше војске оспособљен је за извођење ШРВ по стандардима ОС земаља у окружењу, јер се тамо ради по различитој процедури. Знања из школовања у иностранству нису у потпуности пренета на команде и појединце у земљи, а знатан број наших официра на командним дужностима, посебно млађих, због ограничених финансијских средстава последњу деценију није изводио вежбе предвиђене плановима и програмима обуке. Штабна ратна вежба (ШРВ) виши је и сложенији организациони облик практичне обуке официра, подофицира, команди и њених органа. Изводи се са командом као целином или појединим органима (штаб, позадина, одељење и сл.) ради њиховог оспособљавања и увежбавања у припреми, разради и реализацији командантове одлуке.³ Увек је једностепена и једнострана, а може се изводити у седишту мирнодопског распореда вежбајуће команде или на земљишту. На мирнодопској локацији ШРВ се може изводити у објектима за обуку команде, као и у штабним колима. На земљишту ШРВ изводи се на командном месту, организованом и уређеном за рад у ратним условима. У извођењу вежбе могу учествовати и представници ван састава Војске.

Штабна ратна вежба изводи се ради: оспособљавања и увежбавања официра, подофицира, команди и њених органа у заједничком раду на припреми података за одлучивање, планирање, организовање и извођење борбених дејстава. На ШРВ се, истовремено, проверава и степен оспособљености официра, подофицира, команде и њених органа.

Садржај ШРВ одређује се на основу постављеног циља, теме, трајања и начина извођења. Основни садржај ШРВ чини: процена ситуације, припрема предлога за обуку, израда плана борбених дејстава и динамика борбених дејстава.

³ Упутство о обуци официра, подофицира, ЦД, команди и установа и о курсевима у Војсци Југославије, ГШ Војске Југославије, Сектор за школство, обуку, научну и издавачку делатност, IV управа, Београд, 2000, стр. 44.

По „Упутству о обуци официра, подофицира, ЦЛ, команди и установа и о курсевима у Војсци Југославије“ може се закључити да део једне команде (тим, руководство вежбе), планира, организује, а цела команда изводи вежбу коју је планирао један њен део.

Када је у питању извођење вежби, постоје команде које планирају и ниже команде које изводе вежбе. Хијерархијски ниже команде проверавају се по задацима који им нису познати до почетка вежбе. Задатке за проверавање спроводи тим више команде. На самој вежби могу се ангажовати делови или целе јединице. Поред оспособљавања тежиште је и на проверавању команди и јединица. Овакве вежбе изводе мултинационални контингенти који се припремају за извођење операција ван матичних територија, као и команде и јединице неке од чланица за потребе оспособљавања оружаних снага појединачне земље.

За припрему, организовање и извођење ШРВ у команди оперативног нивоа формира се руководство вежбе које се састоји од руководиоца и потребног броја чланова, најчешће 3 до 5 официра. Команда оперативног нивоа радила би део основних подстицајних докумената за ниже команде, на основу којих би оне израђивале елаборате са јасно дефинисаним садржајима.

Елаборат (план) обухвата документе којима се регулишу планирање, организовање и извођење ШРВ. Полазну основу за планирање ШРВ команде оперативног нивоа чини инструкција и наређење, у којима су дефинисани услови и захтеви за организовање вежби у текућој години.

Орган команде који се бави оперативним пословима и обуком носилац је планирања, организовања, координације, извођења и анализе вежбе. Као носилац организације вежбе, команда правремено, наредбом, формира групу за израду елабората за вежбу којој поставља задатак да разради елаборат за вежбу и изврши одговарајуће организационе припреме.

Састав и јачина групе (тима) различити су и зависе од нивоа и врсте вежбе, њеног садржаја, броја и нивоа вежбајућих команди, места извођења и других услова у којима се конкретна вежба изводи. У команди оперативног нивоа цела команда може бити ангажована у изради елабората, што се регулише посебно за сваку вежбу.

Руководилац групе (тима) уједно је и главни разрађивач елабората, па треба да буде најбољи познавалац теорије операција које може изводити команда оперативног нивоа, да има довољно искуства на изради елабората и организацији вежбе, и смисла за руковођење тимским радом и координацију послова током израде елабората.

Временски, израда елабората за организовање вежбе траје дуго, што зависи од низа околности, те се за сваку вежбу мора посебно предвиђати и планирати. Оптимално време је од 3 до 6 месеци, а потпун интензитет досеже 30 дана пред почетак вежбе.

Елаборат за вежбу израђује се по деловима, поступно, у складу са спровођењем мера око организације вежбе. Поједини делови елабората треба да буду правремено завршени како би мере око организације вежбе биле спроведене на време.

Елаборат за вежбу сачињавају документа која израђује претпостављена команда и документа која израђује команда која треба да изведе ШРВ.

Документа која израђује претпостављена команда су: општи сценарио; иницијална директива; смернице за извођење (К)ШРВ и оперативни план.

Документа команде оперативног нивоа су: наређење за припрему и извођење (К)ШРВ; план извођења (К)ШРВ; план припрема (К)ШРВ; план размештаја команде; план везе; план заштите; план материјалне и финансијске подршке; списак учесника (К)ШРВ и план анализе са оценом.

Општи сценарио издаје претпостављена команда, а у случају команде оперативног нивоа општи сценарио израђује ЗОК. Он се доставља до 6 месеци пре почетка извођења ШРВ. Предложени сценарио увек је измишљен. Ради се о дидактичкој подршци која не треба да буде предмет поређења са реалном ситуацијом, нити било какве интерпретације.

Општи сценарио састоји се од два дела: општег оквира и актуелне ситуације. У општем оквиру су земље које служе само за фиктивну подршку теме, а најчешћи назив им је ознака назива неке боје (нпр. „црвена земља“, „жута земља“, итд.). На исти начин означавају се области или провинције у тим земљама. Наводе се основни карактеристични подаци о свакој земљи или области, а везани су директно за процену стања и утичу за планирање операција страна у сукобу. Уз општи оквир прилаже се регионална карта на којој се задатим бојама означавају наведене земље или области.

У делу два, у актуелној ситуацији детаљније се објашњавају поштуци појединих земаља учесница у сукобу, стање у одређеним подручјима која су угрожена природним несрећама или хемијским акцидентима, као и стање у регионима или земљама у којима се изводе мировне операције ОУН, што зависи од мисије у којој се ангажује Војска, а који су битни да би се могла схватити општа моделована ситуација која је основ за израду „иницијалне директиве“ стране која својим оружаним снагама треба да реши проблем који је пред њом. Сви подаци су стратегијског нивоа и наводи се више стратегијских решења.

Иницијална директива представља инструмент за иницирање процеса оперативног планирања и руковођења тим процесом у ГШ ВС. Та директива утврђује неку ситуацију, политичке или војне циљеве, задатке и жељене крајње политичке и војне резултате. На основу иницијалне директиве командант ЗОК израђује оперативни план или оперативно наређење (OPORD) и прослеђује га до видовских компо-

ненти или до других потчињених команди и тако усмерава почетак оперативног планирања. Продукт планирања може бити концепт операције, план превенције кризе или оперативни план. Међутим, овај документ може имати и друге форме, поред осталог и формат командантског упутства за планирање или претходног наређења.

Садржај иницијалне директиве чине: разматрање ситуације; стратегијски циљеви – центар гравитације (уколико је познат) и жељено крајње стање (политичко и војно); политичке и војне обавезе и ограничења; претпоставке; стратегијска мисија; задаци; остали елементи координације – временски рокови, правила ангажовања и логистика и кључни аспекти подршке.

Смернице за организовање (К)ШРВ представљају документ претпостављене команде којим се ближе и прецизније дају опште директиве претпостављеног команданта. Обухватају питања која су команди оперативног нивоа битна за планирање активности за време извођења ШРВ, као и проблематику која ће се обрађивати.

Садржај смерница је: врста (К)ШРВ; циљ (К)ШРВ; назив теме; састав страна; карактеристике и период рата; располагање и употреба НХ оружја; метеоролошки услови; трајање (К)ШРВ; учесници у (К)ШРВ; основе тока рада у (К)ШРВ; посебна упутства и мере заштите.

Наређење за припрему и извођење (К)ШРВ издаје се ради решавања свих питања у вези са припремом, организацијом и извођењем ШРВ команде оперативног нивоа. Може се издати и заједничко наређење за све организационе облике, обуке који се изводе у текућој години.

Садржај наређења за припрему и извођење (К)ШРВ је: назив теме; циљ (К)ШРВ; наставна питања; место извођења; учесници; састав и задатак групе за израду елабората и припреме учесника ШРВ.

План извођења вежбе је радни документ и служи као подсетник за командовање вежбом. Садржај плана и изношење појединости различити су за сваку вежбу и зависе од врсте вежбе, теме, наставних питања која се обрађују и искустава команди за командовање вежбом. У плану се излаже преглед тока вежбе по данима и часовима – најважнији садржаји, послови и задаци на којима ће се током вежбе ангажовати руководство и вежбајућа команда.

План припрема израђује се на основу смерница и наређења за припрему и извођење вежбе, а обезбеђује планиране и организоване припреме свих учесника вежбе.

Садржај плана припрема за (К)ШРВ чине: теоријске припреме; практичне припреме; упознавање са елаборатом и план извођења вежбе.

План размештаја команде је документ у којем је регулисано на ком простору се размештају органи команде, као и тачна места појединих лица из команде, органа и тимова. Посебно се наглашава место информатичке подршке која се предвиђа за рад органа команде.

План везе (за потребе вежбе) чине прилог X по вези уз оперативно наређење, шема радио-веза, шема радио-релејних веза, шема курирских веза и шема организације крипто-заштите.

План заштите израђује се ради чувања тајности података о нашим снагама и намерама, како био се спречило да до тајних података дођу непозвана лица. План израђује орган полиције у команди оперативног нивоа. До почетка извођења ШРВ израђује се преглед бројева за идентификацију старешина.

План материјалне и финансијске подршке израђује се на основу наређења за припрему и извођење вежбе ради стварања материјалних услова и финансијског обезбеђења вежбе. План изграђује орган за финансије.

Списак учесника је документ којим се прецизира која лица појединачно учествују на вежби. Израђује га орган за оперативне послове и обуку.

План анализе вежбе је радни документ и служи као подсетник за сагледавање постигнутог успеха свих учесника вежбе. Садржај плана и појединости изношења различити су за сваку вежбу и зависе од врсте вежбе, теме, циља и наставних питања која се обрађују.

Закључак

У оквиру карактеристика савремених начина ратовања, теоријско-доктринарних основа оспособљавања за одбрану, анализе образовних система и погледа на обуку страних армија неопходно је анализирати систем оспособљавања официра, подофицира, ЦП и команди кроз организационе облике практичне обуке, са тежиштем на (К)ШРВ у условима професионализације. При анализи уочени су основни проблеми у функционисању овог система, а у складу са одређењима ВС уочене неке битне разлике у погледима на војно професионално образовање и обуку, ради предузимања мера за потребан ниво компатибилности са савременим армијама.

Ако се сагледају специфичности, али и обим војне делатности, јасно је да су војно професионално образовање и обука темељ војног успеха. Кроз процес војног професионалног образовања и обуке војска обезбеђује официрски и подофицирски кадар за своје потребе. Да би тај процес дао одговарајуће резултате он мора да прати све битне чињенице које на њега утичу, а посебно: вредносну оријентацију друштва (изражену кроз Стратегију националне безбедности), научно-технолошку револуцију и физиономију савременог рата.

Војно професионално образовање (школство) и обука јесу делатности које представљају фундаменталне функције и најдугорочније одређују укупно стање у Војсци. Систем војног професионалног образовања код нас се углавном замењује термином „војно школ-

ство“, али суштински имају исто значење. Ако се има у виду чињеница да војно професионално образовање и обука, посебно старешинског кадра, има одлучујући значај у оквиру оспособљавања, може се закључити, да том систему мора да се посвети максимална пажња.

Војска, као битна друштвена институција, има велике потребе да себи обезбеди стручан кадар који ће моћи да одговори потребним циљевима и задацима. Са усавршавањем средстава ратне технике и војне мисли све је присутнија потреба за перманентним образовањем у Војсци.

У савременим армијама присутне су следеће тенденције: скраћивање институционалног образовања и успостављање сталног усавршавања, подизање техничке и информационе културе старешина, повећање техничког профила старешина у односу на командни, стална потреба за самообразовањем, све већа специјализација кадрова, итд.

Професионално војно образовање у савременим армијама окренуто је ка интелектуализацији професије и стварању савременог и стручног кадра (официра).

У раду је теоријски сагледано место и улога система оспособљавања (обуке) у оквиру система одбране и дела одбрамбених припрема, а посебно оспособљавања официра, подофицира, ЦЈ и команди, као кључног фактора у оспособљавању функција система одбране. Теоријским разматрањем система обуке, на основу компаративне анализе неких страних система, предложени су одређени кораци које је неопходно предузети у систему обуке професионалне Војске. Систем оспособљавања, посматран у ужем смислу, обрађен је кроз делимично другачије погледе на сврху, циљеве и процесе оспособљавања Војске, а ради постизања неопходног нивоа професионалности њених припадника. Кроз основне теоријске погледе на професионализам указано је на нужну потребу промена у систему оспособљавања, како би се професионализам као планирани циљ и остварио. Анализом основних компоненти у оспособљавању и предлогом новог начина категоризације обуке понуђене су основне поставке концепта оспособљавања и обуке старешина и команди у функцији професионализма.

Војно професионално образовање и обука основни су услови за добијање савременог кадра који ће бити способан да одговори захтевима који се данас постављају. Само процес перманентног усавршавања може да обезбеди праћење брзих промена у развоју војне технологије, а самим тим и у теорији ратне вештине. Ради реализације овог циља треба да се изврше одређене промене у погледу приступа основном војном образовању, нивоима и садржају процеса усавршавања официра и подофицира, као и у погледу приступа обуци, као основном задатку Војске када није у рату. Модел школовања и обучавања у нашој војсци најближи је моделу у Војсци Велике Британије, посебно када се ради о аспекту планирања обуке.

Ради остваривања потребног нивоа компатибилности и интероперабилности са савременим армијама потребно је размислити о новом приступу категоријама обуке. Један од приступа дат је у овом раду. Свака од наведених категорија треба да буде детаљно разрађена у погледу циљева, задатака, трајања, а посебно у погледу места и улоге старешина у њиховој реализацији. Одговорност за обуку треба да буде јасно подељена између командира и команданта и треба да буде њихов главни задатак. Наша негативна искуства показала су да су се овим задатком команданти најмање бавили.

Обуци професионалног кадра и команди, кроз организационе облике обуке са тежиштем на (К)ШРВ, потребно је дати приоритетан значај. То је круна практичног оспособљавања официра, подофицира и команди. Наша војска, која од недавно, приступа европским безбедносним интеграцијама, до овог момента није успела да оствари потпуну компатибилност у извођењу организационих облика обуке по стандардима земаља у окружењу. Зато би примерено било „прелазно решење“ у планирању, организовању и извођењу вежби, због лакше едукације појединаца и команди ка остварењу потпуног циља, извођења организационих облика обуке онако како то раде земље у окружењу. Ради остварења циља „од лакшег ка тежем“, предлог докумената елабората (К)ШРВ јесте комбинација досадашњих наших искустава са елементима команди ОС земаља у окружењу који су методолошки и садржајно нама најближи. Елаборат за (К)ШРВ до потпуне професионализације Војске треба да има наведени садржај као, када су у питању документа претпостављене команде (ЗОК) и команде оперативног нивоа (команда КоВ), јер се уз таква документа може донети адекватна одлука за употребу јединица, што је и најважнији циљ.

Имајући у виду чињеницу да је трансформација Војске, а у оквиру ње и професионализација, нужан процес који стоји пред ВС, и да је то процес који ће потрајати један дужи период, врло је важно поставити системска решења у складу са решењима у раду. Неопходно је променити и приступ у нашем мишљењу. У овај процес мора се ући у потпуности и уз уважавање научних принципа, теоријских поставки, досадашњих наших искустава, али и искустава других земаља. Искуства других сигурно не треба прихватати некритички, али према њима не треба бити и априори искључив, јер је то један од најјефтинијих начина решавања проблема.

Промене у систему оспособљавања морају да буду гаранција позитивних токова развоја и напретка свих осталих подсистема у систему одбране. Само квалитетним професионалним војним образовањем и обуком можемо добити неопходан кадар за професионалну војску, која ће бити способна да одговори савременим изазовима у војној професији. Професионалан однос према послу, којим се бавимо, мора да буде основно мерило наше вредности и у оквиру Војске, а и у друштву.